

Сиза Н. П.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального
процесу та криміналістики,
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
ORCID ID: 0000-0001-5850-4023

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2022.3-4/35-45>

УДК 343.13

ЗАКОННІСТЬ І ОБҐРУНТОВАНІСТЬ УХВАЛИ СЛІДЧОГО СУДДІ

Анотація. Нормами статті 370 Кримінального процесуального кодексу України (КПК) визначено нормативний зміст вимог законності й обґрунтованості судового рішення, що потребує спеціального тлумачення для застосування стосовно ухвали слідчого судді.

Мета статті – на основі вивчення теоретичних напрацювань вчених-процесуалістів та аналізу норм кримінального процесуального законодавства встановити зміст вимог законності й обґрунтованості ухвали слідчого судді та умови їх забезпечення під час досудового розслідування кримінального провадження.

Дослідження дало змогу сформулювати такі висновки:

1. Законність ухвали слідчого судді забезпечується: 1) постановленням ухвали компетентним суб'єктом; 2) належним встановленням правових і фактичних підстав для постановлення ухвали; 3) дотриманням процесуальної форми постановлення ухвали. Належне встановлення фактичних підстав для постановлення ухвали слідчого судді забезпечує обґрунтованість судового рішення.

2. Для прийняття законного і обґрунтованого рішення про застосування заходу забезпечення кримінального провадження слідчий суддя має встановити правові і фактичні підстави для постановлення відповідної ухвали, а саме: дотримання вимог КПК, які передбачають його застосування, а також належне встановлення обставин, що є підставами та умовами застосування заходу забезпечення кримінального провадження, на основі оцінки доказів з точки зору їх належності, допустимості і достовірності.

3. Законність і обґрунтованість ухвал слідчого судді про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, що обмежують конституційні права та свободи громадян, обумовлені дотриманням вимог КПК щодо змісту клопотання, з яким звертається слідчий за погодженням з прокурором або прокурор, та щодо його розгляду слідчим суддею, у ході якого прокурор, слідчий повинні довести наявність достатніх підстав для проведення відповідної слідчої (розшукової) дії або негласної слідчої (розшукової) дії.

4. Законність і обґрунтованість ухвал слідчого судді, постановлених за результатами розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора під час досудового розслідування, передбачає встановлення відповідності вимогам КПК об'єкта, суб'єкта, строку оскарження, дотримання слідчим суддею порядку розгляду скарг, з'ясування обставин, якими обґрунтовуються вимоги скарги та заперечення проти неї, а також інших обставини, які мають значення для встановлення правомірності рішень, дій чи бездіяльності слідчого, дізнавача або прокурора.

Ключові слова: кримінальне провадження, досудове розслідування, судові рішення, ухвала слідчого судді, законність і обґрунтованість ухвали.

Постановка проблеми. Конституцією України¹ проголошено, що органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України (ч. 2 ст. 6). Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (ч. 2 ст. 19).

Відповідні положення щодо реалізації вимог Конституції України у кримінальному провадженні передбачені нормами Кримінального процесуального кодексу України² (КПК). Зокрема, у ст. 9 КПК, яка визначає нормативний зміст засади законності, закріплено, що під час кримінального провадження суд, слідчий суддя, прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий, інші службові особи органів державної влади зобов'язані неухильно додержуватися вимог Конституції України, цього Кодексу, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, вимог інших актів законодавства (ч. 1 ст. 9 КПК).

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Дослідженню проблем реалізації повноважень слідчим суддею та забезпеченню законності та обґрунтованості судових рішень у кримінальному провадженні були присвячені праці А. Ф. Бондюка, О. В. Бурлаки, І. В. Гловоюк, Ю. М. Грошевого, В. А. Завтура, Т. Г. Ільової, Д. Є. Крикливця, М. А. Макарова, Т. О. Музиченко, Д. А. Пешого, М. А. Погорецького, В. О. Попелюшка, С. О. Пшенічка, М. Є. Савенка, Д. Б. Сергеевої, Ю. В. Скрипніної, О. С. Старенького, Х. Р. Тайлієвої, Р. І. Тракала, А. Р. Туманянц, С. В. Шапутько, О. Г. Шило, С. Л. Шаренко, Л. Д. Удалової та багатьох інших.

Мета статті – на основі вивчення теоретичних напрацювань вчених--процесуалістів та аналізу норм кримінального процесуального законодавства встановити зміст вимог законності й обґрунтованості ухвали слідчого судді та умови їх забезпечення під час досудового розслідування кримінального провадження.

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати. Відповідно до ч. 2 ст. 110 КПК у кримінальному провадженні судові рішення приймається у формі ухвали, постанови або вироку, які мають відповідати вимогам, передбаченим статтями 369, 371–374 КПК.

У ст. 369 КПК до видів судових рішень віднесено, зокрема, і ухвали слідчого судді, у зв'язку з чим можна стверджувати, що норми глави 29 КПК «Судові рішення» застосовуються і щодо цього виду судових рішень. Це стосується, зокрема, і вимог ст. 370 КПК, якими передбачено, що судові рішення повинно бути законними, обґрунтованими і вмотивованими.

Відповідно до ч. 2 ст. 370 КПК законним є рішення, ухвалене компетентним судом згідно з нормами матеріального права з дотриманням вимог щодо кримінального провадження, передбачених КПК. Очевидно, що нормативне визначення законності судового рішення, закріплене у ч. 2 ст. 370 КПК, має загальний характер і потребує спеціального тлумачення для застосування стосовно ухвали слідчого судді.

В теорії кримінального процесу законність кожного кримінального процесуального рішення визначається: своєчасним його прийняттям уповноваженим суб'єктом; законністю процесуальних дій, що передували його прийняттю, і в результаті проведення яких були встановлені фактичні підстави його прийняття; правильністю застосування матеріального закону; відповідністю до-

¹ Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96вр>> дата звернення 15.08.2022.

² Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>> дата звернення 15.08.2022.

кумента, як форми фіксації процесуального рішення, вимогам закону, зокрема щодо наявності необхідних реквізитів¹.

Законним рішенням слідчого судді в порядку судового контролю можна визначити, як слушно зазначається правниками, коли воно відповідає загальним вимогам законності, які пред'являються до цих процесуальних рішень, а саме: якщо його винесення передбачено кримінальним процесуальним законом; якщо його винесено компетентною особою; якщо його винесено з дотриманням процесуальної форми»².

Враховуючи нормативні положення ч. 2 ст. 370 КПК та зазначені думки науковців, вважаємо, що законність ухвали слідчого судді передбачає: 1) постановлення ухвали компетентним суб'єктом; 2) належне встановлення правових і фактичних підстав для постановлення ухвали; 3) дотримання процесуальної форми постановлення ухвали.

Розглядаючи вимогу щодо постановлення ухвали компетентним суб'єктом, перш за все, звернемось до п. 18 ч. 1 ст. 3 КПК, де визначено термін «слідчий суддя» як «суддя суду першої інстанції, до повноважень якого належить здійснення у порядку, передбаченому цим Кодексом, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, та у випадку, передбаченому статтею 247 цього Кодексу, – голова чи за його визначенням інший суддя відповідного апеляційного суду. Слідчий суддя (слідчі судді) у суді першої інстанції обирається зборами суддів зі складу суддів цього суду»³.

Порядок обрання слідчих суддів у суді першої інстанції для місцевих загальних судів передбачений нормами ст. 21 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»⁴ (ч. 5–8 ст. 21), а для Вищого антикорупційного суду – нормами ст. 5 Закону України «Про Вищий антикорупційний суд»⁵ (ч. 2–4 ст. 5).

Згідно з ч. 1 ст. 247 КПК, розгляд клопотань щодо негласних слідчих (розшукових) дій здійснюється слідчим суддею апеляційного суду (голова чи за його визначенням інший суддя відповідного апеляційного суду), в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування, а в кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду, – слідчим суддею Вищого антикорупційного суду.

Визначення слідчого судді для розгляду конкретного провадження здійснюється Єдиною судовою інформаційно-телекомунікаційною системою під час реєстрації відповідних матеріалів, скарги, клопотання, заяви чи іншого процесуального документа за принципом випадковості та в хронологічному порядку (ч. 3 ст. 35 КПК). При цьому враховується, що слідчий суддя не може брати участь у кримінальному провадженні за наявності обставин, що виключають його участь, передбачених у ст. 75 КПК.

Ухвалення законного судового рішення також передбачає дотримання встановлених законом меж компетенції суду, слідчого судді.

¹ М А Погорецький, Неправосудність і незаконність судового рішення: поняття та співвідношення. *Сучасне кримінальне провадження України: доктрина, нормативна регламентація та практика функціонування*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 17 квітня 2015 р.) / відп. ред. Ю.П. Аленін (Одеса, Національний університет «Одеська юридична академія», 2015) 169–171; Д Пеший, Засада законності та її забезпечення у досудовому кримінальному провадженні (автореф. дис. ... канд. юрид. наук, Київ, 2016) 11; М А Погорецький, Законність. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 19: Кримінальний процес, судоустрій, прокуратура та адвокатура (Харків, Право, 2020) 282–284.

² Х Тайлієва, Судові рішення у кримінальному процесі (дис. ... канд. юрид. наук, Київ, 2016) 75.

³ Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>> дата звернення 15.08.2022.

⁴ Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>> дата звернення 15.08.2022.

⁵ Про Вищий антикорупційний суд: Закон України від 07.06.2018 № 2447-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19#Text>> дата звернення 15.08.2022.

Кримінально-процесуальну компетенцію суду¹ можна визначити як встановлений законом обсяг владних повноважень суду щодо вирішення питань у кримінальних провадженнях, які йому підсудні, при здійсненні правосуддя і судового контролю.

До компетенції слідчого судді, згідно з нормами КПК, віднесено широке коло повноважень щодо здійснення судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні й прийняття рішень пов'язаних з обмеженням конституційних прав і свобод осіб при здійсненні судового контролю та розглядом скарг на рішення, дії чи бездіяльність у кримінальному провадженні час досудового розслідування.

Компетенцію слідчого судді в кримінальному провадженні слід розглядати з урахуванням територіальної та предметної ознак.

Оскільки слідчий суддя є суддею місцевого чи апеляційного суду, можна зробити висновок, що територіальні межі компетенції слідчого судді обумовлені територіальною юрисдикцією суду, в якому він здійснює свої повноваження. Разом з тим, слід враховувати, що слідчий суддя під час досудового розслідування вирішує широке коло питань, стосовно яких передбачені спеціальні правила територіальності подання клопотань слідчим чи прокурором.

У КПК питання територіальної юрисдикції при здійсненні повноважень слідчим суддею регламентовано по різному або ж взагалі відсутня вказівка закону про те, якими правилами слід керуватися для визначення слідчого судді, до якого належить звернутися з відповідним клопотанням чи скаргою.

Розглядаючи зазначену проблему, О. В. Баулін слушно звернув увагу,

зокрема, на розбіжності у формулюваннях норм закону та необхідність «постійного врахування слідчими, прокурорами і суддями (слідчими суддями) у вирішенні певних питань того, де територіально здійснюється досудове розслідування, де воно є закінченим і де перебуває сам орган досудового розслідування, оскільки ці території можуть належати до різних територіальних судових юрисдикцій»².

Щодо значної кількості питань, вирішення яких віднесено до повноважень слідчого судді, КПК взагалі не визначає положень щодо територіальної юрисдикції. Це, зокрема, питання про: відводи під час досудового розслідування (ч. 2 ст. 81 КПК); поновлення процесуального строку (ст. 117 КПК); допит під час досудового розслідування в судовому засіданні (ст. 225 КПК); обшук житла чи іншого володіння особи (ч. 2 ст. 234 КПК); примусове залучення особи для проведення медичної або психіатричної експертизи (ч. 3 ст. 242); примусове відбирання біологічних зразків для експертизи (ч. 3 ст. 245). Не передбачені законодавчі правила територіальної юрисдикції і для визначення, до слідчого судді якого суду слід подавати скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора під час досудового розслідування. Відсутність законодавчих норм щодо встановлення територіальної юрисдикції при реалізації повноважень слідчим суддею не сприяє дотриманню вимог законності судових рішень і може призводити до порушення права на компетентний суд. У зв'язку з цим слід підтримати пропозицію С. В. Оверчука про необхідність внесення змін до КПК, які б встановлювали загальні правила визначення територіальної підсудності при здійсненні повноважень слідчим суддею³.

¹ Закон України «Про судоустрій і статус суддів»: науково-практичний коментар / Погорецький М А, Кучинська О П, Хотинська-Нор О З, Яновської О Г (Київ, Алерта, 2019) 104–113; 124–126.

² О Баулін, Поняття юрисдикції і новий Кримінальний процесуальний кодекс України (2013) 2 *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ* 12 <http://nbuv.gov.ua/j-pdf/aymvs_2013_2_4.pdf> дата звернення 15.08.2022.

³ С Оверчук, Підсудність кримінальних проваджень слідчому судді (2015) 2 (12) *Часопис Національного*

Слідчий суддя, у порядку передбаченому КПК, уповноважений вирішувати лише питання, які віднесені до його компетенції нормами кримінального процесуального закону.

За предметною ознакою усі повноваження слідчого судді, залежно від змісту і характеру питань, вирішення яких віднесено законом до його компетенції, можна поділити на такі групи: 1) вирішення питань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження; 2) вирішення питань про проведення слідчих (розшукових) дій; 3) вирішення питань про проведення негласних слідчих (розшукових) дій; 4) розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора під час досудового розслідування; 5) вирішення інших процесуальних питань, що потребують неупередженого розгляду під час досудового розслідування.

Значний обсяг повноважень слідчого судді щодо ухвалення судових рішень та їх «розпорошеність» по різних главах КПК не сприяє дотриманню законності та чіткості у правозастосуванні у зв'язку з чим слід підтримати обґрунтовані пропозиції науковців щодо закріплення у КПК переліку рішень слідчого судді¹ та законодавчого визначення повноважень слідчого судді в окремій «статусній» статті КПК².

Наступна умова законності ухвали слідчого судді передбачає належне встановлення правових і фактичних підстав для її постановлення. У даному аспекті, щодо необхідності належного встановлення фактичних підстав для постановлення ухвали слідчого судді, вимога законності судового рішення тісно переплітається з вимогою обґрунтованості судового рішення.

Згідно з ч. 3 ст. 370 КПК обґрунтованим є рішення, ухвалене судом на підставі об'єктивно з'ясованих обставин, які підтверджені доказами, дослідженими під час судового розгляду та оціненими судом відповідно до ст. 94 КПК. Значене нормативне визначення обґрунтованості судового рішення має бути адаптоване для застосування стосовно ухвал слідчого судді.

Як стверджує Д. А. Пеший, «обґрунтованим є рішення, в якому сформульовані висновки та викладені рішення відповідають встановленим фактичним обставинам і наявним доказам, зібраним, перевіреним і оціненим у встановленому законом порядку»³.

На думку Х. Р. Тайлієвої, «обґрунтованість судового рішення обумовлюється підставами його ухвалення, що встановлені на підставі об'єктивно з'ясованих обставин, які підтверджені доказами, дослідженими під час судового розгляду та оціненими судом відповідно до ст. 94 КПК України»⁴. При цьому «ухвалу слідчого судді в порядку судового контролю можна визнати обґрунтованою, коли в ній відображено обставини, що мають значення для кримінального провадження, які підтверджені достовірними, належними і допустимими доказами, а висновки слідчого судді логічно обумовлюються встановленими обставинами»⁵.

Враховуючи взаємопов'язаність вимог законності і обґрунтованості судового рішення, розглянемо яким чином забезпечується їх дотримання при здійсненні повноважень слідчим суддею щодо вирішення питань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, про проведення окремих слідчих (розшукових) дій та негласних

університету «Острозька академія». Серія «Право» 29–30 <lj.oa.edu.ua/articles/2015/n2/15osvps.pdf> дата звернення 15.08.2022.

¹ Х Тайлієва, Судові рішення у кримінальному процесі (дис. ... канд. юрид. наук, Київ, 2016) 75–76.

² О Бурлака, Забезпечення реалізації слідчим суддею функції захисту прав, свобод та інтересів особи у кримінальному провадженні (автореф. дис. ... канд. юрид. наук, Київ, 2018) 4.

³ Д Пеший, Засада законності та її забезпечення у досудовому кримінальному провадженні (автореф. дис. ... канд. юрид. наук, Київ, 2016) 11.

⁴ Х Тайлієва, Судові рішення у кримінальному процесі (дис. ... канд. юрид. наук, Київ, 2016) 61.

⁵ Там само. 77.

слідчих (розшукових) дій, а також при розгляді скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора під час досудового розслідування.

Зміст повноважень слідчого судді при розгляді клопотань про надання дозволу на проведення заходів забезпечення кримінального провадження, на думку С. В. Шапутько, полягає у: «здійсненні оціночної діяльності, а саме у визначенні мети і підстав застосування заходів забезпечення кримінального провадження; перевірці правомочності та належності суб'єкта, який звернувся з клопотанням; вивченні наданих матеріалів; перевірці правових підстав застосування заходу забезпечення кримінального провадження та обґрунтованості клопотання; встановленні обґрунтованості підозри; визначенні співмірності потреб досудового розслідування ступеню втручання у права і свободи особи, про який зазначається в клопотанні; визначенні можливості виконання завдання, для досягнення якого слідчий, прокурор звертається із клопотанням; оцінці можливості без застосування заходу забезпечення кримінального провадження отримати речі та документи, які можуть бути використані під час судового розгляду для встановлення обставин кримінального провадження; дослідженні доказів, що підтверджують обставини, на які посилаються сторони; перевірці наявності підстав, які унеможливають застосування заходів забезпечення кримінального провадження; визначенні строку застосування заходу забезпечення кримінального провадження; визначенні процесуального статусу суб'єкта, щодо якого слідчий, прокурор просить застосувати захід забезпечення кримінального провадження»¹.

Розглядаючи вимогу обґрунтованості ухвал слідчого судді щодо застосування заходів забезпечення кримінально-

го провадження, звернемось до позиції В. А. Завтура, який стверджує, що «структура локального предмету доказування та зміст обставин, що його складають під час застосування конкретного заходу забезпечення, зумовлені його метою та функціональною характеристикою, при цьому, його обов'язковими елементами є підстави та умови їх застосування. До факультативних елементів локального предмету доказування слід віднести додаткові обставини, що підлягають встановленню та врахуванню під час прийняття рішення слідчим суддею»².

Таким чином, для прийняття законного і обґрунтованого рішення про застосування заходу забезпечення кримінального провадження слідчий суддя має встановити правові і фактичні підстави для постановлення відповідної ухвали, а саме: дотримання вимог КПК, які передбачають його застосування, а також належне встановлення обставин, що є підставами та умовами застосування заходу забезпечення кримінального провадження, на основі оцінки доказів з точки зору їх належності, допустимості і достовірності.

За результатами дослідження нормативної регламентації повноважень слідчого судді та практики їх реалізації при провадженні таких слідчих (розшукових) дій, як обшук, проведення експертизи, огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією, допит свідка, потерпілого на стадії досудового розслідування в судовому засіданні, а також негласних слідчих (розшукових) дій, О. В. Бурлака виокремлює повноваження слідчого судді, спрямовані на забезпечення реалізації функції захисту прав, свобод та інтересів особи – це: «дотримання законності й обґрунтованості при обмеженні прав та свобод учасників кримінального провадження, а також інших осіб (про-

¹ С. Шапутько, Повноваження слідчого судді щодо судового контролю у кримінальному провадженні (автореф. дис. ... канд. юрид. наук, Київ, 2018) 14.

² В. Завтур, Особливості доказування при розгляді та вирішенні слідчим суддею та судом клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження (автореф. дис. ... канд. юрид. наук, Одеса, 2018) 12–13.

являється у дозвільних повноваженнях; повноваженнях з перевірки підстав для проникнення до житла чи іншого володіння особи без ухвали слідчого судді); сприяння сторонам кримінального провадження у збиранні доказів»¹.

С. В. Шапутько до повноважень слідчого судді при розгляді клопотань про надання дозволу на проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, що обмежують конституційні права та свободи громадян, відносить: «встановлення строку, необхідного для провадження слідчої (розшукової) дії; дослідження матеріалів, що мають значення для вирішення клопотання; перевірка підстав для повернення клопотання; застосування наслідків неявки ініціатора клопотання та вирішення питання щодо можливості розгляду без його участі; вирішення заявлених в судовому засіданні клопотань; аналіз матеріалів, долучених до клопотання, їх оцінка; визначення можливості отримання доказів, які мають суттєве значення для кримінального провадження, у спосіб, непов'язаний із втручанням у права людини; прийняття рішення щодо можливості надання дозволу на проведення слідчих (розшукових) дій та винесення відповідної ухвали»².

Відповідно, законність і обґрунтованість ухвал слідчого судді про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, що обмежують конституційні права та свободи громадян, обумовлені дотриманням вимог КПК щодо змісту клопотання, з яким звертається слідчий за погодженням з прокурором або прокурор, та щодо його розгляду слідчим суддею, у ході якого прокурор, слідчий повинні довести наявність достатніх підстав для проведення відповідної слідчої (розшукової)

дії або негласної слідчої (розшукової) дії.

При розгляді скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора під час досудового розслідування, на думку С. В. Шапутько, слідчим суддею здійснюються: «перевірка дотримання вимог законності скарги та строків її подання; з'ясування чи підсудна скарга суду; перевірка наявності права у суб'єкта на подання скарги; встановлення наявності підстав для повернення скарги, передбачених ч. 2 ст. 304 КПК України чи для закриття провадження за скаргою; встановлення підстав для оскарження рішення, дії чи бездіяльності, зазначеної у скарзі; роз'яснення прав та обов'язків особам, які беруть участь у судовому розгляді скарги; здійснення оцінки правомірності рішень, дій чи бездіяльності слідчого або прокурора, вивчення матеріалів, долучених до скарги, та здійснення їх аналізу, прийняття рішення»³.

Для з'ясування змісту обґрунтованості ухвал слідчого судді, постановлених за результатами розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування, звернемось до визначення локального предмету доказування при розгляді та вирішенні скарги слідчим суддею, що сформулював С. О. Пшенічко, як «сукупність обставин, якими обґрунтовуються вимоги скарги та заперечення проти неї, а також інші обставини, встановлення яких має значення для постановлення законної та обґрунтованої ухвали (у тому числі обставини, що свідчать про можливість чи неможливість використання доказів, якими обґрунтовуються вимоги або заперечення)»⁴.

Отже, законність і обґрунтованість ухвал слідчого судді, постановлених за результатами розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізна-

¹ О Бурлака, Забезпечення реалізації слідчим суддею функції захисту прав, свобод та інтересів особи у кримінальному провадженні (автореф. дис. ... канд. юрид. наук, Київ, 2018) 12–13.

² С Шапутько, Повноваження слідчого судді щодо судового контролю у кримінальному провадженні (автореф. дис. ... канд. юрид. наук, Київ 2018) 13.

³ С Шапутько, Повноваження слідчого судді щодо судового контролю у кримінальному провадженні (автореф. дис. ... канд. юрид. наук, Київ, 2018) 13.

⁴ С Пшенічко, Повноваження слідчого судді з розгляду та вирішення скарг у досудовому провадженні (автореф. дис. ... канд. юрид. наук, Одеса, 2014) 4.

вача або прокурора під час досудового розслідування, передбачає встановлення відповідності вимогам КПК об'єкта, суб'єкта, строку оскарження, дотримання слідчим суддею порядку розгляду скарг, з'ясування обставин, якими обґрунтовуються вимоги скарги та заперечення проти неї, а також інших обставин, які мають значення для встановлення правомірності рішень, дій чи бездіяльності слідчого, дільничача або прокурора.

Ще однією умовою законності ухвали слідчого судді є дотримання процесуальної форми її постановлення.

На думку В. Трофименка, «процесуальна форма є невід'ємною стороною кримінального судочинства, оскільки являє собою правову форму діяльності органів досудового розслідування, оперативних підрозділів, прокурора, слідчого судді та суду, а також осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні»¹.

Як слушно зазначають правники, процесуальна форма є правовою формою діяльності суб'єктів забезпечення законності кримінального провадження. Її дотримання та виконання створює максимальні гарантії прав особи у кримінальному провадженні, є необхідною умовою законності та обґрунтованості усіх процесуальних дій та рішень².

Що ж до процесуального порядку здійснення повноважень слідчим суддею, то виходячи з аналізу норм чинного КПК, можемо стверджувати про фрагментарність законодавчого регулювання процедури вирішення питань слідчим суддею. З цього приводу слушним є висновок М. Є. Савенка, що «недостатня нормативна регламентованість процедури прийняття рішень слідчим суддею породжує ситуацію правової невизна-

ченості, коли йдеться про апеляційний перегляд таких рішень. Зокрема, однією з підстав для скасування рішення апеляційною інстанцією є істотне порушення вимог кримінального процесуального закону (п. 3 ч. 1 ст. 409 КПК). При цьому, констатувати факт процедурного порушення можливо лише за наявності чітко передбаченої законом процедури, остання ж відсутня у чинному кримінальному процесуальному законодавстві. Зважаючи на вказане, КПК доцільно доповнити окремою главою, яка б надавала деталізований процедурний алгоритм здійснення судового розгляду слідчим суддею»³.

В теорії дооказування обґрунтованою є думка, що слідчий суддя є суб'єктом забезпечення доказування у кримінальному провадженні⁴.

Висновки. На основі вивчення теоретичних напрацювань вчених--процесуалістів та аналізу норм кримінального процесуального законодавства встановлено зміст вимог законності й обґрунтованості ухвали слідчого судді та сформульовано такі висновки:

1. Законність ухвали слідчого судді забезпечується: 1) постановленням ухвали компетентним суб'єктом; 2) належним встановленням правових і фактичних підстав для постановлення ухвали; 3) дотриманням процесуальної форми постановлення ухвали.

Належне встановлення фактичних підстав для постановлення ухвали слідчого судді забезпечує обґрунтованість судового рішення.

2. Для прийняття законного і обґрунтованого рішення про застосування заходу забезпечення кримінального провадження слідчий суддя має встановити

¹ В Трофименко, Кримінальна процесуальна форма як соціально-правова цінність (2014) 4 (79) *Вісник Національної академії правових наук* 155.

² М А Погорецький, Кримінально-процесуальна форма (2012) 2 *Вісник Запорізького юридичного інституту ДДУВС* 146; Д Пеший, Засада законності та її забезпечення у досудовому кримінальному провадженні (автореф. дис. ... канд. юрид. наук, Київ, 2016) 19.

³ М Савенко, Апеляційне оскарження та перегляд ухвал слідчого судді, постановлених під час досудового розслідування (автореф. дис. ... канд. юрид. наук, Харків, 2020) 16.

⁴ М Погорецький, Теорія кримінального процесуального доказування: проблемні питання (2014) 10 *Право України* 12–25; М А Погорецький М. А. Нова концепція кримінального процесуального доказування (2015) 3 *Вісник кримінального судочинства України* 63–79.

правові і фактичні підстави для постановлення відповідної ухвали, а саме: дотримання вимог КПК, які передбачають його застосування, а також належне встановлення обставин, що є підставами та умовами застосування заходу забезпечення кримінального провадження, на основі оцінки доказів з точки зору їх належності, допустимості і достовірності.

3. Законність і обґрунтованість ухвал слідчого судді про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, що обмежують конституційні права та свободи громадян, обумовлені дотриманням вимог КПК щодо змісту клопотання, з яким звертається слідчий за погодженням з прокурором або прокурор, та щодо його розгляду слідчим суддею, у ході якого прокурор,

слідчий повинні довести наявність достатніх підстав для проведення відповідної слідчої (розшукової) дії або негласної слідчої (розшукової) дії.

4. Законність і обґрунтованість ухвал слідчого судді, постановлених за результатами розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора під час досудового розслідування, передбачає встановлення відповідності вимогам КПК об'єкта, суб'єкта, строку оскарження, дотриманням слідчим суддею порядку розгляду скарг, з'ясування обставин, якими обґрунтовуються вимоги скарги та заперечення проти неї, а також інших обставин, які мають значення для встановлення правомірності рішень, дій чи бездіяльності слідчого, дізнавача або прокурора.

REFERENCE

LIST OF LEGAL DOCUMENTS

LEGISLATION

1. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine] Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254к/96-ВР <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96вр>> data zvernennia 15.08.2022 [in Ukrainian].
2. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine] Zakon Ukrainy vid 13.04.2012 № 4651-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>> data zvernennia 15.08.2022 [in Ukrainian].
3. Pro Vyschchiy antykoruptsiinyi sud [On the High Anti-Corruption Court] Zakon Ukrainy vid 07.06.2018 № 2447-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19#Text>> data zvernennia 15.08.2022 [in Ukrainian].
4. Pro sudoustrii i status suddiv [On the Judicial System and Status of Judges] Zakon Ukrainy vid 02.06.2016 № 1402-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>> data zvernennia 15.08.2022 [in Ukrainian].

BIBLIOGRAPHY

BOOKS

5. *Zakon Ukrainy «Pro sudoustrii i status suddiv»: naukovo-praktychnyi komentar* [The Law of Ukraine «On the Judiciary and the Status of Judges»: scientific and practical commentary] / Pohoretskyi M A, Kuchynska O P, Khotynska-Nor O Z, Yanovskoi O H (Kyiv, Alerta, 2019) 668 [in Ukrainian].
6. Pohoretskyi M A, *Zakonnist. Velyka ukrainska yurydychna entsyklopediia: u 20 t. T. 19: Kryminalnyi protses, sudoustrii, prokuratura ta advokatura* [Legality. Great Ukrainian legal encyclopedia: in 20 vols. Vol. 19: Criminal process, judicial system, prosecutor's office and advocacy] (Kharkiv, Pravo, 2020) 282–284 [in Ukrainian].

ARTICLES

7. Baulin O V, Poniattia yurysdyktsii i novyi Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [The concept of jurisdiction and the new Criminal Procedure Code of Ukraine] (2013) 2 *Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav* 9–13 <http://nbuv.gov.ua/j-pdf/aymvs_2013_2_4.pdf> data zvernennia 15.08.2022 [in Ukrainian].
8. Overchuk S V, Pidsudnist kryminalnykh provadzen slidchomu suddi [Jurisdiction of criminal proceedings to the investigating judge] (2015) 2(12) *Chasopys Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia» Seriia «Pravo»* <[lj.oa.edu.ua/articles/2015/n2/15osvps.pdf](http://j.oa.edu.ua/articles/2015/n2/15osvps.pdf)> data zvernennia 15.08.2022 [in Ukrainian].

9. Pohoretskyi M A, Kryminalno-protsesualna forma [Criminal procedural for] (2012) 2 *Visnyk Zaporizkoho yurydychnoho instytutu DDUVS* 146 [in Ukrainian].

10. Trofymenko V, Kryminalna protsesualna forma yak sotsialno-pravova tsinnist [Criminal procedural form as a socio-legal value] (2014) 4 (79) *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk* 154–164 [in Ukrainian].

11. Pohoretskyi M, Teoriia kryminalnoho protsesualnoho dokazuvannya: problemni pytannia [Theory of criminal procedural evidence: problematic issues] (2014) 10 *Pravo Ukrainy* 12–25 [in Ukrainian].

12. Pohoretskyi M A, Nova kontsepsiia kryminalnoho protsesualnoho dokazuvannya [New concept of criminal procedural evidence] (2015) 3 *Visnyk kryminalnoho sudochynstva Ukrainy* 63–79 [in Ukrainian].

DISSERTATION

13. Burlaka O V, Zabezpechennia realizatsii slidchym suddeiu funktsii zakhystu prav, svobod ta interesiv osoby u kryminalnomu provadzhenni [Ensuring the implementation of the investigative judge function of protecting the rights, freedoms and interests of a person in criminal proceedings] (avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk, Kyiv, 2018) 18 [in Ukrainian].

14. Pieshyi D A, Zasada zakonnosti ta yii zabezpechennia u dosudovomu kryminalnomu provadzhenni [The principle of legality and his providing in pre-judicial criminal proceedings] (avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk, Kyiv, 2016) 24 [in Ukrainian].

15. Pshenichko C O, Povnovazhennia slidchoho suddi z rozghliadu ta vyrishennia skarh u dosudovomu provadzhenni [Powers of an investigating judge to review and resolve complaints in pre-trial proceedings] (avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk, Odesa, 2014) 20 [in Ukrainian].

16. Savenko M Ye, Apeliatsiine oskarzhennia ta perehliad ukhval slidchoho suddi, postanovlenykh pid chas dosudovoho rozsliduvannya [Appeal and review of the investigating judge's rulings during the pre-trial investigation] (avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk, Kharkiv, 2020) 20 [in Ukrainian].

17. Shaputko S V, Povnovazhennia slidchoho suddi shchodo sudovoho kontroliu u kryminalnomu provadzhenni [The powers of an examining magistrate regarding judicial control in criminal proceedings] (avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk, Kyiv, 2018) 21 [in Ukrainian].

18. Tailiieva Kh R, Sudovi rishennia u kryminalnomu protsesi [Court decisions in criminal proceedings] (dys. kand. yuryd. nauk, Kyiv, 2016) 218 [in Ukrainian].

19. Zavtur V A, Osoblyvosti dokazuvannya pry rozghliadi ta vyrishenni slidchym suddeiu ta sudom klopotan pro zastosuvannya zakhodiv zabezpechennia kryminalnoho provadzhennia [The peculiarities of proving in consideration and adoption of applications to enforce measures of ensuring criminal proceedings by investigating judge and court] (avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk, Odesa 2018) 20 [in Ukrainian].

CONFERENCE PAPERS

20. Pohoretskyi M A, Nepravosudnist i nezakonnist sudovoho rishennia: poniattia ta spivvidnoshennia [Injustice and illegality of a court decision: concepts and relationship] *Suchasne kryminalne provadzhennia Ukrainy: doktryna, normatyvna rehlementatsiia ta praktyka funktsionuvannya: materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (m. Odesa, 17 kvitnia 2015 r.) / vidp. red. Yu. P. Alenin (Odesa, Natsionalnyi universytet «Odeska yurydychna akademiia», 2015) 169–171 [in Ukrainian].

Syza N. P.,

*Candidate of Law Science, Docent,
Docent of the Department of Criminal
Procedure and Criminalistics,*

*Educational and Scientific Institute of Law of
Kyiv National University of Taras Shevchenko*

ORCID ID: 0000-0001-5850-4023

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2022.3-4/35-45>

LEGALITY AND VALIDITY OF THE INVESTIGATING JUDGE'S DECISION

Abstract. *The norms of Article 370 of the Criminal Procedure Code of Ukraine (CPC) define the normative content of the legality and validity of the court decision, which requires a special interpretation for application to the decision of the investigating judge.*

The purpose of the article is to establish the content of requirements for the legality and validity of the investigating judge's decision and the conditions for their provision during the pre-trial investigation of criminal proceedings based on the study of the theoretical developments of scientists and the analysis of the norms of criminal procedural legislation.

The research made it possible to draw the following conclusions:

1. The legality of the investigating judge's decision is ensured by: 1) the issuance of the decision by a competent subject; 2) proper establishment of legal and factual grounds for issuing a decision; 3) compliance with the procedural form of the decision. Proper establishment of the factual grounds for issuance the investigating judge's decision of ensures the validity of the court decision.

2. In order to make a legal and validity of the decision on the application of a measure to ensure criminal proceedings, the investigating judge must establish the legal and factual grounds for issuing the relevant decision, namely: compliance with the requirements of the Code of Criminal Procedure, which provide for its application, as well as the proper establishment of the circumstances that are the grounds and conditions for the application of the measure provision of criminal proceedings, based on the assessment of evidence from the point of view of their propriety, admissibility and credibility.

3. The legality and validity of the investigating judge's decisions on the conduct of investigative (search) actions and secret investigative (search) actions that limit the constitutional rights and freedoms of citizens are conditioned by compliance with the requirements of the Criminal Procedure Code regarding the content of the petition submitted by the investigator in agreement with the prosecutor or the prosecutor, and regarding its consideration by the investigating judge, during which the prosecutor, the investigator must prove the existence of sufficient grounds for conducting the corresponding investigative (search) action or secret investigative (search) action.

4. The legality and validity of the investigating judge's decisions, made based on the results of the review of complaints against the decision, actions or inaction of the investigator, inquirer or prosecutor during the pre-trial investigation, presupposes the establishment of compliance with the requirements of the Criminal Procedure Code of the object, the subject, the appeal period, compliance by the investigating judge with the procedure for handling complaints, finding out the circumstances that substantiate the claims of the complaint and objections against it, as well as other circumstances that are important for establishing the legality of the decisions, actions or inaction of the investigator, inquirer or prosecutor.

Keywords: *criminal procedure, pre-trial investigation, court decision, investigating judge's decision, legality and validity of the decision.*